

PLANPROGRAM:

REGIONAL PLAN FOR AREALFORVALTNING

Bilde 1: Vega kommune i Nordland. Foto: Oda Marie Hansen.

Forord

Nordland er et av de mest ressursrike fylkene i Norge, og naturen er et av fylkets fremste fortrinn for verdiskaping. Verdiskapingen i næringslivet er i stor grad basert på ressurser som vannkraft, vindkraft, fisk og sjømat, mineraler og metaller, skog og landbruk. Nordlands arealer er en stor del av grunnlaget for utviklingen i fylket.

Det grønne skiftet bringer flere muligheter til Nordland. Økt fokus på klimavennlige og grønne industriprodukter skaper nye muligheter for industriutvikling i årene som kommer. Gjennom etablering av nye og framtidsrettede arbeidsplasser og en bærekraftig bruk av naturressurser kan vi oppnå grønn vekst, begrense klimaendringene og legge grunnlaget for befolkningsvekst i attraktive lokalsamfunn.

Langsiktig verdiskaping i tråd med bærekraftsmålene er avhengig av at mange hensyn ivaretas. Det grønne skiftet krever samarbeid, avklaringer og samordning på tvers av kommunegrenser og interessefelt, hvor hensynet til klima, natur, økonomisk og sosial bærekraft avveies. Mulighetene for ytterligere vekst i verdiskaping og arbeidsplasser i Nordland er store, sammen skal vi ta grep om mulighetsrommene som står foran oss.

Regional planlegging er et viktig verktøy for å få til ønsket omstilling og samfunnsutvikling. Nordland fylkeskommune tar nå grep ved å jobbe for å lage en regional plan for arealforvaltning. Gjennom planarbeidet ønsker vi å skape rom for å diskutere sentrale problemstillinger og komme fram til felles løsninger for utviklingen av fylket vårt. I planarbeidet søkes det å komme fram til felles prioriteringer i arealforvaltningen, skape balanse mellom bruk og vern og innfri og nasjonale forventninger.

Sammen bygger vi attraktive og inkluderende samfunn.

Svein Øien Eggesvik

Fylkesrådsleder

Bjørn Larsen

Fylkesråd for næring

Innhold

1.	Innledning	3
1.1.	Bakgrunn.....	4
1.2.	Formålet med planarbeidet	5
1.3.	Planens virkninger.....	5
1.4.	Om dette planprogrammet	6
2.	Nordland i endring	6
2.1	Samfunnssikkerhet og beredskap	6
2.1.	Bosetting.....	6
2.2.	Arealbruk.....	7
2.3.	Kyst og strandsone	7
2.4.	Reindrift.....	7
2.5.	Kulturminner.....	7
2.6.	Klima i endring	7
2.7.	Vurdering av konsekvenser	8
3.	Innsatsområder i planarbeidet	8
3.1	Bærekraftig arealforvaltning	9
3.2	Arealforvaltning i det grønne skiftet.....	9
3.3.	Attraktive samfunn	10
3.4	Arealforvaltning i kystsonen	11
4.	Behov for kunnskap og utredninger	12
4.1	Ny kunnskap	12
4.2	Utredningsbehov	13
4.3	Konsekvensutredning	13
5.	Føringer for planarbeidet	14
5.1	Metodikk	14
5.2	Internasjonale forpliktelser	15
5.3	Statlige føringer	16
5.4	Regionale føringer.....	17
5.5	Forholdet til andre regionale planer og strategier	17
6	Organisering og medvirkning	18
6.1	Organisering av planarbeidet	18
6.2	Medvirkning.....	19
6.2.1	<i>Konsultasjon</i>	20
7.	Fremdrift	20

1. Innledning

Hvorfor trenger Nordland en regional plan for arealforvaltning?

Arealplanlegging skjer i dag på nye premisser. Våre handlinger er avgjørende for å nå nasjonale og internasjonale mål for en bærekraftig utvikling. For å nå målene i klimaloven om kutt i utslipp av klimagasser, kreves det en omstilling som omfatter alle samfunnsområder og aktører. Denne prosessen omtales ofte som det grønne skiftet; en endringsprosess i samfunnet som handler om å øke verdiskapingen med mindre samlet miljøpåvirkning og betydelig lavere klimautslipp. Innovasjon og teknologiutvikling er en av nøklene til det grønne skiftet, og næringslivet en sentral kraft. Her ligger det store muligheter for Nordland, og fylket har gode forutsetninger for å ta en førende rolle i dette omstillingsarbeidet. Her spiller fylkets arealer og naturressurser en sentral rolle. En omstilling til et samfunn med lavere utslipp tilpasset et endret klima med en bedre arealutnyttelse, er en forutsetning for at Nordland fortsatt skal være attraktivt for næringsutvikling, innbyggere og besøkende.

En bærekraftig utvikling er en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov. For å skape en bærekraftig utvikling må verdenssamfunnet jobbe på tvers av de tre dimensjonene; sosial, miljømessig og økonomisk bærekraft. Framtidens velferd og verdiskaping må utvikles innenfor dette perspektivet.

For å realisere mulighetene i Nordland er det behov for en helhetlig satsning, i et samarbeid mellom ulike forvaltningsnivå og ulike sektorer. Regional planlegging er et av de viktigste verktøyene vi har for å få til en ønsket omstilling og samfunnsutvikling, og er viktige for å sikre helhetlig forvaltning og utvikling i regionen innenfor tema som går på tvers av kommunegrenser eller sektorer. Nordland fylkesting har derfor vedtatt at det skal lages en regional plan for arealforvaltning. Planarbeidet skal utforske hvordan Nordland kan finne de beste løsningene for en bærekraftig framtid.

Planen skal gi retning for den nødvendige omstillingen innenfor fire innsatsområder:

- Bærekraftig arealforvaltning
- Arealforvaltning i det grønne skiftet
- Attraktive samfunn
- Arealforvaltning i kystsonen

For hvert innsatsområde skal det utarbeides regionale rammer for arealforvaltning gjennom planlegging etter plan- og bygningsloven. Rammene skal bidra til omstilling mot et bærekraftig samfunn. En bærekraftig regional arealpolitikk som følges opp av statlige etater og kommunene, vil bidra til en samordnet vurdering av arealbruk i Nordland.

Arbeidet med denne planen vil utforske løsninger som sikrer at de tre bærekraftsdimensjonene ivaretas, og på den måten ta nye grep innen bærekraftig utvikling i Nordland. Det er en ambisjon at planen skal inneholde verktøy og kunnskap som kan bidra til å vekte mellom de ulike dimensjonene. Det er behov for at samfunnsnyttene i større grad vurderes i forbindelse med arealbruk.

Gjennom høringen av planprogrammet, arbeidet med regional planstrategi, gjennomførte evalueringer og arbeidsverksted, er følgende tema løftet frem som særlig relevant for planarbeidet:

- Reindrift
- Større industrietableringer
- Klimatilpasning
- Fritids- og handelsetableringer
- Planlegging i kyst- og strandsone
- Næringsutvikling
- Energi
- Landbruk
- Kulturmiljø
- Klima og miljø

- Samfunnssikkerhet og beredskap
- Bosetting
- Vern i forhold til bruk av areal

Behovet for en mer helhetlig, effektivt og forutsigbar forvaltning er også særlig løftet frem.

1.1. Bakgrunn

Gjeldende arealpolitikk for Nordland er beskrevet i Fylkesplan for Nordland 2013-2025. I tillegg har Nordland fylkesting vedtatt flere regionale planer og strategier med føringer og forventninger til arealforvaltning.

Arbeidet med regional plan for arealforvaltning ble vedtatt i planstrategien *Et bærekraftig Nordland – Planstrategi for samarbeid og grønn omstilling 2021-2024*. Planstrategien *Et Nordland for fremtiden – regional planstrategi for Nordland 2024-2028* konkretiserer og viderefører arbeidet.

I planstrategien gjøres det endringer i det regionale plansystemet i Nordland. Planstrategien understreker behovet for mer helhet i samfunnsutviklingen, og et mer helhetlig og effektivt plansystem i Nordland fylkeskommune. Det innebærer at det fremover skal lages et fåtall tverrfaglige regionale planer. En forenkling forsøker å bidra til et mer helhetlig, forutsigbart og effektivt plansystem. Tverrfaglig samarbeid er også nødvendig for at Nordland skal kunne nå FN's bærekraftsmål. Å utarbeide en helhetlig plan for arealforvaltning utfordrer til samarbeid på tvers av fagfelt og sektorer for å følge opp bærekraftsmålene.

Planstrategien for 2021-2024 fastslo at planen skulle følge opp dagens arealpolitiske bestemmelser i gjeldende fylkesplan for Nordland. Samt bidra til en helhetlig arealpolitikk for by- og regionsentrene, transportplanlegging, akvakultur, mineralnæring, reindrift, landbruk, kulturmiljø, klima og miljø og vannforvaltning mv. Disse temaene er enda relevant for planarbeidet. I tillegg peker regional planstrategi 2024-2028 på at det er tre tema som særlig må forsterkes i arbeidet med de regionale planene. Disse er energi, klima og miljø og samfunnssikkerhet.

Regional plan for arealforvaltning vil bli utarbeidet i tråd med prosessreglene i plan- og bygningsloven. Dette betyr at planarbeidet skal følge lovens krav om åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning. Se kapittel 6 for mer om dette.

Regionale interesser i arealforvaltning

Den regionale arealpolitikken for Nordland er basert på plan- og bygningslovgivningen, forskrifter, nasjonale forventninger samt andre nasjonale og regionale føringer.

Fylkeskommunen har ansvaret for å samordne arealpolitikken på regionalt nivå.

Veiledningsplikt og innsigelsesmyndighet

Fylkeskommunen skal i henhold til plan- og bygningsloven §3-2 bistå og veilede kommunene i deres planoppgaver. Kommuner og plankonsulenter oppfordres til å ta kontakt ved behov.

Fylkeskommunen kan utøve myndighet gjennom å fremme innsigelser til kommunale planer i de tilfeller dette vurderes å være i strid med vesentlige nasjonale og/ eller regionale interesser. Fylkeskommunen har også flere myndighetsområder; akvakultur, vannforvaltning, kulturmiljø og vegforvaltning. Myndighetsområdene ivaretas i stor grad i saker etter plan- og bygningsloven.

1.2. Formålet med planarbeidet

Regionalt planarbeid er et felles arbeid der alle myndigheter, samfunns- og næringsaktører er invitert til å delta. Målet er å komme fram til felles løsninger for utviklingen av fylket. Regional plan for arealforvaltning skal gi forutsigbare rammer for kommunal-, regional og statlig arealplanlegging i fylket. Dette for tema hvor samordning er viktig for å møte samfunnsbehovene, nasjonale og internasjonale mål. Slik kan den fungere som et felles langsiktig styringsverktøy for en ønsket samfunnsutvikling. Gjennom planprosessen skal fylkesplanens arealpolitiske retningslinjer og den regionale planbestemmelsen gjennomgås med sikte på endringer som har skjedd i nasjonale og regionale føringer, og lokale behov siden vedtak i 2013. Videre vil behovet for mål, arealpolitiske retningslinjer og arealstrategier vurderes. Det vil vurderes å lage regionale planbestemmelser, jf. pbl. § 8-5 for tema hvor det er store regionale interesser. Det er et mål at planen skal bli et felles verktøy for forvaltningen, og bistå i vektingen av de ulike interessene i arealforvaltningen.

Formålet med planarbeidet er:

- Å oppdatere og samle arealpolitikk for Nordland i en plan, med sikte på å møte dagens og fremtidens arealutfordringer og muligheter.
- Å legge til rette for bærekraftig styring og arealforvaltning gjennom planlegging etter plan- og bygningsloven.
- Å komme frem til konkrete mål, verktøy og rammer, slik som retningslinjer, eventuelt bestemmelser og arealstrategier, som gir forutsigbare og langsiktige rammer for kommunal, regional og statlig arealforvaltning i fylket.

1.3. Planens virkninger

Regional planlegging er et verktøy for å få til ønsket omstilling og samfunnsutvikling. Regionale planer er viktige for å sikre en helhetlig forvaltning og utvikling i regionen for tema som går på tvers av kommunegrenser.

Virkeområdet for planen vil i henhold til plan- og bygningsloven være hele Nordland, inkludert vassdrag og sjøområder ut til én nautisk mil utenfor grunnlinjen.

Selv om fylkeskommunen er regional planmyndighet og har ansvar for planprosessen, så gjelder regionale planer for alle aktører i Nordland. Regionale planer skal derfor legges til grunn for virksomheten til regionale organer og for kommunenes og statens planlegging og virksomhet i fylket, jf. plan- og bygningsloven § 8-2. Resultatet av arbeidet vil derfor gi arealmessige føringer.

Det finnes flere virkemidler som den regionale planen kan inneholde:

- *Mål*: gir overordnet strategisk retning for arealforvaltningen.
- *Arealstrategier*: konkretiserer målene og viser hvordan arealbruk kan bidra til å nå målene.
- *Regional planbestemmelse*: planbestemmelser kan vedtas for å ivareta nasjonale eller regionale hensyn og interesser. Bestemmelsene kan fastsette et forbud mot bestemte tiltak i inntil ti år. Regionale planbestemmelser er juridisk bindende, og det må søkes om tillatelse hos Nordland fylkesting ved ønske om fravikelse.
- *Arealpolitiske retningslinjer*: gir føringer for arealforvaltning. Retningslinjer er ikke juridisk bindende, men gir grunnlag for innsigelse dersom de ikke følges opp.
- *Plankart*: regionale planer kan inneholde retningsgivende plankart. Plankartene er ikke juridisk bindende.

Disse virkemidlene kan bidra som verktøy for å løse felles utfordringer og skape løsninger som hensyntar bærekraftsdimensjonene. Evalueringen av gjeldende arealpolitiske retningslinjer i fylkesplanens kapittel 8, viser til at det også kan settes krav til kunnskap og prosess, og bruk av faglige råd for å supplere retningslinjene. Behovet for nettverk og samarbeid vil også vurderes i arbeidet.

Planens virkemidler vil avklares gjennom planarbeidet. Bruk av regional planbestemmelse er et sterkt juridisk virkemiddel og må avveies mot behovet for tydelige grep i arealpolitikken.

Alle regionale planer skal ha et handlingsprogram med tiltak for gjennomføring av planen. Handlingsprogrammet skal synliggjøre behov for ressurser og samarbeid for å gjennomføre tiltakene, samt konkretisere ansvar for gjennomføring. Dokumentet vedtas av Nordland fylkesting samtidig med planen og skal ha fire års varighet. Det skal årlig rapporteres til Nordland fylkesting på oppfølging av handlingsprogrammet, sammen med en vurdering av behov for endringer. I tråd med regional planstrategi vil dette gjøres tilknyttet budsjettprosessen i fylkeskommunen.

1.4. Om dette planprogrammet

Planprogrammet er en slags oppskrift for hvordan arbeidet med planen skal gjennomføres. Det beskriver formålet med planarbeidet, organisering, fremdrift med frister og deltakere, opplegget for medvirkning, samt behovet for kunnskap og utredninger.

Første utgave av planprogrammet var på høring i 2020. Felles for flere av innspillene som kom da var behovet for presiseringer av formålet med planarbeidet. På bakgrunn av innspillene er det gjort endringer for å imøtekomme innspillene og gi arbeidet tydeligere rammer. Det er også gjort endringer på bakgrunn av gjennomførte evalueringer og utarbeidelse av ny regional planstrategi.

Høringen av planprogrammet har bidratt til informasjon om de aktivitetene som planlegges underveis i planprosessen og hvilke innsatsområder planarbeidet skal vektlegge.

2. Nordland i endring

Nordland er i endring. Dette kapittelet løfter frem kunnskap om noen særlig aktuelle tema for den regionale planen. Det grønne skiftet gir nye muligheter for samfunns- og næringsutvikling gjennom etablering av ny kraftforedlende industri, teknologi og arbeidsplasser. For å lykkes med en grønn omstilling kreves en helhetlig tilnærming, nytenkning, bredt samarbeid og tøffe prioriteringer. Overgangen til et lavutslippssamfunn med ytterligere bruk av fornybare energikilder med tilhørende infrastruktur vil kreve endret bruk av arealer. Mange aktører med ulike interesser gjør seg gjeldende i diskusjoner om bruk og vern av naturressursene. Mye av verdiskapingen i Nordland er basert på naturressurser. En balansert forvaltning av ressursgrunnet er nødvendig for bærekraftig økonomisk utvikling.

2.1 Samfunnssikkerhet og beredskap

Den nye geopolitiske situasjonen setter økt fokus på beredskap i årene som kommer. Det er nødvendig å arbeide mer planmessig med å styrke sikkerheten og beredskapen. Nordlandssamfunnet må bidra til den militære og sivile beredskapen i nord. Dette innebærer blant annet å tenke nytt og helhetlig rundt infrastruktur, kraft- og nettilgang, vann, mineraler, landbruk og matproduksjon, bosetningsmønster og samarbeidet på Nordkalotten. Flere av disse temaene er svært arealkrevende.

Innsatsen for å håndtere hendelser som truer liv, helse og grunnleggende funksjoner, må forsterkes. Dette må skje ved å øke kapasiteten i beredskapsarbeidet gjennom et mer inngående samarbeid mellom kommuner, regionale, statlige og private aktører, og frivillige.

For å ivareta nasjonal suverenitet må også selvråderetten over ressurser stå sentralt i arbeidet med arealforvaltning. Dette for å sikre at Norge som nasjon har råderett over nødvendige ressurser i alle faser; fred, krise og krig.

2.1. Bosetting

Nordland fylke er preget av spredt bosetning, med liten befolkning, store kystnære arealer og lange avstander. Fylket utgjør nesten 12 prosent av Norges landareal, men har bare 4,4 prosent av landets befolkning. Nordland er blant fylkene i landet som har hatt svakest vekst i folketall de siste ti årene. Befolkningen har et sentraliserende flyttemønster, hvor vi ser en urbanisering til byer og tettsteder. Framskrivninger fra SSB viser en forventet befolkningsnedgang i over halvparten av kommunene i Nordland fram mot år 2050. Samtidig vil det bli en markant vekst i både antall og andel eldre i alle kommunene i Nordland. Det er viktig å se arealforvaltningen i sammenheng med de demografiske utfordringene Nordland står ovenfor. Samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging er i

denne sammenheng et viktig verktøy for å sikre en balansert utvikling mellom byer, tettsteder og distrikt, samt bidra til befolkningsvekst.

2.2. Arealbruk

Presset på naturressurser og arealer øker, og det er flere interesser som skal ivaretas samtidig. Arealbruksendringer er de viktigste driverne bak tap av biologisk mangfold og matjord. Produksjon og verdiskaping i Nordland er i stor grad bygd på utnyttelse av naturressurser og arealbruk på sjø og land. Miljømessig bærekraft handler om å ivareta, beskytte og gjenopprette naturmangfold og økosystemer som skaper grunnlaget for Nordlands næringsliv, og er med å sikre tilgangen til et helsefremmende miljø og bidra til Norges matsikkerhet. Det er derfor behov for å i større grad legge føre-var prinsippet til grunn for å fremme en bærekraftig bruk av arealene.

Det grønne skiftet krever tilgang på mineraler og metaller som finnes naturlig i berggrunnen i Nordland. Regjeringen ønsker et "hurtigspor" for leting etter kritiske metaller og behandling av søknader tilknyttet utvinning. Det kan dermed forventes økt mineralaktivitet i Nordland, noe som vil kreve tilgang på areal og infrastruktur.

2.3. Kyst og strandsone

Vår langstrakte kyst og tilgangen på havets ressurser er og har vært et viktig grunnlag for bosetting, sysselsetting og verdiskaping i Nordland. Fiskerinæringa er Nordlands største eksportnæring, og bidrar betydelig til verdiskaping og sysselsetting i fylket. Nordland er sammen med Vestlandet, det største akvakulturfylket i Norge. Nordland ligger i grønn og gul sone i trafikklssystemet, og det legges opp til økt produksjon av laksefisk. Det satses nå på akvakultur av nye marine arter, og mange mener at mikro- og makroalger har potensiale til å bli en ny og viktig næring i Nordland.

For å ivareta eksisterende næringer og samtidig legge til rette for framtidens sjømatproduksjon, er man avhengig av tilgang på tilstrekkelig areal, samtidig som det blir gjort gode arealavklaringer. Medvirkning fra de ulike interessene i kystsonen, et godt kunnskapsgrunnlag og gode planprosesser er nødvendig. I framtiden kan ny teknologi og nye arter åpne for akvakultur i områder som til nå har vært vurdert som uegnet til konvensjonell akvakultur i sjø.

Kystlinjen vår har verdifull natur og et rikt biologisk mangfold. Kombinasjonen av klimaendringene og nedbygging av kyst og strandsone påvirker det biologiske mangfoldet negativt. I arealforvaltningen er det derfor viktig å vurdere de samlede belastningene et tiltak vil ha på arts- og naturmangfoldet. Nordlands kyst og strandsone er også en viktig arena for ferdsel, friluftsliv og besøksnæring. Allemannsretten og tilgang til kyst og strandsone er viktig i det sosiale perspektivet. Muligheter for aktivitet, rekreasjon og naturopplevelser bidrar til økt livskvalitet. Det er derfor viktig at våre kyst og sjøområder forvaltes på en helhetlig og bærekraftig måte.

2.4. Reindrift

Nordland reinbeiteområde er ett av seks samiske reinbeiteområder i Norge, som er fordelt på 12 reinbeitedistrikt. Svensk reindrift kan også bli påvirket av arealbruk når det gjelder arealer som grenser til Sverige.

Reindrift er en arealavhengig næring. I motsetning til andre landbaserte primærnæringer som kan dyrke og tilplante nye arealer, blir beite- og ressursgrunnlaget for reindriften stadig mindre. Gjennom lover og internasjonale konvensjoner er Norge forpliktet til å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur. I dette ligger en forpliktelse til å sikre reindriften arealer for framtidige generasjoner.

2.5. Kulturminner

Nordland har mange verdifulle kulturminner og kulturmiljøer. Disse er ikke fornybare verdier. Klimaendringer og mindre aktivitet i distriktene fører på sikt til omfattende endringer i kulturlandskapet, samtidig som større aktivitet i sentrale områder fører til større press på kulturminnene i disse områdene. Ofte bevares kulturmiljø best gjennom bruk, og det er sentralt at dette gjøres på en bærekraftig og planlagt måte.

2.6. Klima i endring

Klimaendringene fører til nye utfordringer. Gjennomsnittstemperaturen i Norge har økt med ca. 1,1 grad fra 1900 til 2016. I Nordland er gjennomsnittlig årstemperatur beregnet å øke med cirka 5 grader frem mot 2100. For Nordland vil klimaendringene føre til behov for tilpasning til kraftigere nedbør og økte problemer med overvann, endringer i flom- og skredforhold, samt havnivåstigning og stormflo. Det forventes også lengre vekstsesonger og kortere snøsesonger. Dette vil ha store konsekvenser for bosetning, jordbruk, akvakultur, naturområder og industrivirksomhet. For å kunne håndtere disse endringene må arealforvaltningen i større grad sikre naturens evne til å begrense konsekvensene av

klimaendringene. Dette kan gjøres ved å se til naturbaserte løsninger og ved å vurdere enkelttiltak mot den samlede belastningen et økosystem blir utsatt for; også kalt økosystemtilpasning.

Samfunnssikkerhet og beredskap sett i sammenheng med klimaendringene er et viktig perspektiv inn i arealplanlegging og arealforvaltning. God arealplanlegging kan bidra til å redusere klimautslipp og samtidig håndtere klimarisiko. Hensynet til klimaendringer må derfor tas med i all planlegging.

2.7. Vurdering av konsekvenser

Mange tiltak som bidrar til utviklingen av samfunnet har arealkonsekvenser, hvor det må gjøres avveininger mellom bruk og vern. Et oppdatert kunnskapsgrunnlag med godt opplyste konsekvenser ved ulike tiltak, vil danne et godt grunnlag for å vurdere om tiltak skal gjennomføres. Godt opplyste konsekvenser gir anledning til å evaluere utviklingen i tråd med FNs bærekraftsmål og andre sentrale føringer for arealbruk.

Det grønne skiftet fører med seg muligheter for samfunns- og næringsutvikling. For å lykkes med en grønn omstilling kreves det en helhetlig tilnærming, nytenkning, bredt samarbeid og tøffe prioriteringer. Det grønne skiftet med etablering av ny kraftforedlende industri, teknologi og arbeidsplasser skaper nye muligheter for næringsutvikling i Nordland. Overgangen til et lavutslippssamfunn, med ytterligere bruk av fornybare energikilder og tilhørende infrastruktur, vil kreve endret bruk av arealer. Dette kan være utfordrende for eksisterende arealbruk.

Arealforvaltning er et sentralt verktøy i arbeidet med å utvikle styrke til å møte dagens og fremtidens utfordringer og muligheter.

3. Innsatsområder i planarbeidet

I dette kapittelet beskrives forslag til innsatsområder for planarbeidet og problemstillinger som planarbeidet skal ta tak i. Dette er områder hvor arealplanlegging er et viktig verktøy for styring av samfunnsutviklingen. Innsatsområdene er fire tema innen arealforvaltning som skal vurderes i lys av de tre bærekraftsdimensjonene. Alle fire temaene krever avklaringer og samarbeid på tvers av sektor- og kommunegrenser.

De fire innsatsområdene er:

1. Bærekraftig arealforvaltning
2. Arealforvaltning i det grønne skiftet
3. Attraktive samfunn
4. Arealforvaltning i kystsonen

Innsatsområdene har kommet frem gjennom fylkeskommunens behandling av plansaker, medvirkning ved høring av planprogrammet i 2020, ved utarbeiding av dette planprogrammet, og ved evaluering av gjeldende arealpolitikk.

Innsatsområdene viser fagfelt der både politikere og saksbehandlere møter dilemma ved utforming og behandling av planer, og hvor man opplever at det er behov for en regional arealpolitikk. Ved utarbeiding av planen vil arbeidet med innsatsområdene ta utgangspunkt i internasjonale, nasjonale og regionale mål og føringer. Bærekraftsdimensjonene og FNs bærekraftsmål vil danne et felles bakteppe for arbeidet.

I Nordland har vi 41 kommuner med ulike fortrinn, forutsetninger og behov. I planarbeidet vil det derfor diskuteres mulige grep for differensiering mellom kommuner. Dette vil gjøres særskilt tilknyttet til innsatsområde nummer tre, attraktive samfunn.

Videre i dette kapittelet beskrives de fire innsatsområdene og aktuelle problemstillinger nærmere. Opplistede problemstillinger knyttet til innsatsområdene er ikke uttømmende, men er supplert etter høringen av planprogrammet.

3.1 Bærekraftig arealforvaltning

En av vår tids største utfordringer er knyttet til klima og miljø. Det er behov for nytenkning for å få til en utvikling som er bærekraftig for klima og miljø, i tillegg til økonomiske og sosiale forhold. Et sentralt spørsmål er hvordan vi kan ta vare på natur og økosystem samtidig som arbeidsplasser etableres og infrastruktur utbedres.

For å oppnå en bærekraftig arealforvaltning må vi tenke nytt rundt bruken av arealene våre. Blant annet ved å se på mulighetene tilknyttet fortetting, naturrestaurering og transformasjon av allerede bebygde arealer, før jordbruksarealer, viktige natur- og friluftslivarealer og karbonrikearealer som myr og skog blir omdisponert. Vi må også ta hensyn til et klima i stadig endring.

Velfungerende natur og økosystem er avgjørende for å håndtere miljøutfordringer og forventede klimaendringer. Det er også en forutsetning for viktige næringer ved at de leverer grunnleggende tjenester som rent vann, produktive gyteområder for fisk og dannelse av jord. Derfor må det gjennom planlegging tas hensyn til et endret klima. Parker, grøntområder, utsikt til hav og tilgang til sjø og vann bidrar også til opplevd livskvalitet og attraktive samfunn. Det blir vesentlig at den regionale planen tar opp dilemmaet mellom klargjøring av bolig- og næringsarealer og behovet for tilgang på naturressurser, opp mot behovet for å bevare natur og økosystemer.

Den nye geopolitiske situasjonen gjør det nødvendig å arbeide mer planmessig med å styrke sikkerheten og beredskapen. I Nordland vil dette innebære å tenke nytt og helhetlig innen infrastruktur, samferdsel, krafttilgang, matproduksjon og samarbeid på tvers. Hensynene til et endret klima og klimatilpasning vil også være viktige hensyn i arealforvaltningen i Nordland fremover.

Under løftes noen aktuelle problemstillinger frem.

Hvordan kan planen:

- Bidra til å ivareta naturmangfoldet og begrense klimagassutslipp gjennom helhetlig arealforvaltning?
- Gi regionale rammer for ivaretagelse av matjord og jordbruk i Nordland?
- Bidra til økt matsikkerhet?
- Bidra til håndtering av naturfare?
- Bidra til ivaretagelse av områder med verneverdi?
- Bidra til å utvikle en regional kulturmiljøpolitikk for forvaltning av Nordlands kulturarv?
- Bidra til gjenbruk og transformasjon av arealer?
- Være et verktøy for vektingen mellom ulike interesser i arealforvaltningen?
- Bidra til å sikre tilgangen til kritiske ressurser?
- Bidra til å ivareta og videreutvikle samfunn der folk vil bo?
- Bidra til å sette rammer for håndtering av klimarisiko?
- Skape god balanse mellom bruk og vern av natur og arealer?
- Forbedre samfunnssikkerheten og sikre kritisk infrastruktur?

3.2 Arealforvaltning i det grønne skiftet

Det er stor utviklingsaktivitet i næringslivet i Nordland. Flere viktige næringer i fylket er basert på naturressurser i sjø og utmark, slik som fiskeri, havbruk, industri, besøksnæring og bergverksdrift. Dette gjelder også produksjon og overføring av energi som i økende grad er en driver for samfunnsutvikling. I Nordland har summen av naturinngrep medført en stadig reduksjon av inngrepsfri natur de siste tiårene. Inngrep kan medføre konsekvenser for godene vi i dag høster fra naturen, slik at de ikke lengre blir tilgjengelig for fremtidige generasjoner. Likevel er natur- og kulturbaserte næringer viktig for verdiskaping, arbeidsplasser og bosetting i hele Nordland. For å sikre at ressursene blir tilgjengelig for fremtidige generasjoner må bruken av ressurser og areal endres. Det krever ny tenking rundt bruk

av arealer og etterbruk av eksisterende utbygde arealer. Det grønne skiftet som Nordland står i, gir handlingsrom for å utforske nye muligheter for nærings- og samfunnsutviklingen i Nordland. Hvor videre utbygging av den digitale infrastrukturen må ses i sammenheng med arealplanlegging, bosetting, næringsutvikling og bruk av digitale løsninger for å legge til rette for økt verdiskaping.

Med det grønne skiftet øker også behovet for ny kraft, mer kraft enn det i dag er tilrettelagt for. Ifølge energikommisjonens rapport NOU 2023:3 er det behov for et taktskifte innenfor energibruk og fornybar kraftproduksjon. Helhetlige arealavklaringer er helt nødvendig for å imøtekomme behovet for utbygging og utbedring av ny fornybar energi og linjenett. Planarbeidet vil utforske arealkonsekvensene av å ta i bruk kjernekraft som en ny energikilde. Gjennom planprosessen vil en derfor forsøke å komme fram til verktøy for å tilrettelegge for energiutvinning i sameksistens med andre vesentlige regionale og nasjonale interesser.

Produksjon av kraft og lokalisering av egnede næringsarealer er nødvendig for det grønne skiftet. Samtidig må det tas hensyn til lovpålagte krav og ambisjoner om arealnøytralitet, bevaring av biologisk mangfold, reindrift og jordvern. Å ta vare på kulturarv og samisk næringsutøvelse samtidig som det skal utvikles ny industri og fornybar energi, vil kreve nye løsninger.

En samordnet areal- og transportplanlegging er viktig for å nå målene i det grønne skiftet, begrense klimagassutslipp og oppnå en helhetlig bærekraftig utvikling. En god og pålitelig infrastruktur har også innvirkning på liv, helse, samfunnssikkerhet og beredskap. Samlet sett vil dette bidra til å skape god livskvalitet og attraktive samfunn.

Under løftes noen aktuelle problemstillinger frem.

Hvordan kan planen:

- Bidra til at reindriftens arealinteresser ivaretas gjennom gode arealplanprosesser?
- Gi grunnlag for avklaring av arealbruk i forbindelse med uttak av mineraler og masser, samt gjenbruk og lagring av overskuddsmasser?
- Sette rammer for – og avklare - arealbruk i forbindelse med større industrietableringer og vindkraft? For eksempel ved at arealbehov og krafttilgang sees i en regional sammenheng.
- Bidra å tilrettelegge for det grønne skiftet?
- Bidra med rammer for energieffektivisering og utnyttelse av dagens energisystem?
- Bidra til større grad av sameksistens mellom næringer?
- Bidra til en god arealavklaring for viktige sjøbaserte næringer?
- Utvikle konkurransedyktig næringsliv som leder an i det grønne skiftet?

3.3. Attraktive samfunn

Å skape levende lokalsamfunn hvor flere ønsker å bo er en viktig del av det grønne skiftet. Arealpolitikken kan bidra til å sikre utvikling både i regionsentre og i distriktene. Arealplanlegging er et viktig fundament for å tilrettelegge for boliger og attraktive steder med varierte tjenester, møteplasser og tilgang til natur. Riktig forvaltning av arealene kan bidra til økonomisk vekst og gi grunnlag for vekst i befolkningen. Det handler om å skape gode levekår for alle, sikre robuste og bærekraftige lokalsamfunn, og forutsigbarhet i planleggingen.

Næringslivet i Nordland går godt. Likevel ser vi en svak befolkningsutvikling, der veksten knyttes til byene. Et næringsliv i vekst har behov for rekruttering og kompetent arbeidskraft. Ifølge SSBs sentralitetsindeks defineres de fleste kommunene i Nordland som distriktskommuner. Det er en utfordring å skape rammer som sikrer at utvikling skjer både i distriktene og i regionsentrene. Det er behov for en differensiering av distriktpolitikken hvor de ulike stedenes kvaliteter og særpreg må settes i sentrum, noe som også kan få konsekvenser for arealpolitikken. Planarbeidet skal derfra utforske differensiering mellom kommunene.

Den sosiale delen av bærekraftig utvikling handler om å sikre at alle mennesker får et godt og rettferdig grunnlag for et anstendig liv. En differensiert politikk for stedsutvikling og næringsutvikling kan skape utvikling og øke bosetting både i regionsentre og distrikt. Det handler om å styrke mobilitet, sikre infrastruktur og tilgang til offentlige tjenester i hele

fylket. Og det handler om å legge til rette for attraktive tettsteder og byer, med muligheter for boligbygging, næringsutvikling og fritidsaktiviteter og møteplasser. En helhetlig arealforvaltning er et viktig verktøy for å skape gode, attraktive og inkluderende samfunn i hele Nordland, som bidrar til å skape god livskvalitet for de som bor her og flytter hit. Aldersvennlige samfunn er tilpasset for alle aldre, for både unge og eldre. I dette innsatsområdet blir det særlig viktig å legge sosial bærekraft til grunn.

Fylkeskommunen og kommunene har et særskilt ansvar om å legge til rette for å styrke samisk kultur, nærings- og samfunnsliv og samiske språk gjennom planleggingen. Samiske interesser i arealforvaltningen vil derfor være et viktig tema i den videre planprosessen.

Under løftes noen aktuelle problemstillinger frem.

Hvordan kan planen:

- Legge rammene for attraktive, velfungerende og inkluderende byer og tettsteder i Nordland?
- Gi grunnlag for å håndtere målkonflikter i forbindelse med større handelsetableringer i byer og tettsteder?
- Sette helhetlige rammer for bygging av fritidsboliger?
- Bidra til en arealpolitikk som opprettholder og øker bosettingsmønsteret i regionen?
- Sikre forutsigbare rammer for planlegging i områder med spredt bebyggelse, og samtidig ivareta interesser som landbruk, natur, friluftsliv og reindrift, kulturminner og kulturmiljø, besøksnæring og andre naturbaserte næringer?
- Bidra til å skape aldersvennlige samfunn?
- Bidra til å sikre trafikkikkerheten?
- Bidra til bærekraftig by- og tettstedsutvikling gjennom fortetting og transformasjon?
- Sette rammer for tilstrekkelig boligbygging, gode bomiljø og gode oppvekstvilkår i Nordland?
- Bidra til å sette rammer for en bærekraftig besøksforvaltning?
- Skape rammer for en differensiert forvaltning av arealer i Nordland?
- Utvikle livskraftige lokalsamfunn som leder an i det grønne skiftet?

3.4 Arealforvaltning i kystsonen

Sjøarealer har tradisjonelt sett hatt mindre grad av press knyttet til arealbruk enn det vi ser på land. Sjøområdene har blitt ansett som et felles gode der alle har tilnærmet lik rett til ferdsel og høsting av ressurser. Det er imidlertid mange nye interesser knyttet til bruk av sjøarealer og kystsonen. En diskusjon om hvordan man kan sikre en kunnskapsbasert og forutsigbar arealforvaltning i kystsonen er derfor nødvendig.

Akvakultur, fiskeri, besøksnæring, friluftsliv, ferdsel, fritidsboliger, kaier og energiproduksjon er eksempler på arealbruksinteresser i kystsonen. Disse arealbruksformene kan i noen tilfeller komme i en interessemotsetninger med hverandre. Det er komplekst å planlegge for arealbruk i sjø og flere sjøbaserte næringer er under utvikling. Framtidens akvakultur vil også innebære produksjon på land, og det er viktig at utviklingen skjer på en bærekraftig måte. Gjennom planarbeidet vil mulighetene for å tilrettelegge for sameksistens mellom de ulike arealbruksinteressene i kystsonen, utforskes. Det er behov for å se planleggingen på sjø og land i sammenheng. Det er behov for mer kunnskap om tema som naturmangfold, vannmiljø og landskap styrkes, da disse temaene får større oppmerksomhet i planlegging. I tillegg er det behov for mer kunnskap om hvordan arealbruk påvirker det marine biologiske mangfoldet.

Strandsonen er viktig for naturmangfold, friluftsliv, næringsliv og bosetting. Den er også mange steder rik på kulturminner og gir særpreg og identitet til lokalsamfunnene. Statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen ble vedtatt i 2021. Gjennom planarbeidet skal det konkretiseres hvordan planretningslinjene kan følges opp regionalt, og om de er tilstrekkelige for å forvalte strandsonen på en helhetlig og bærekraftig måte.

Under løftes noen aktuelle problemstillinger frem.

Hvordan kan planen:

- Bidra til å sikre god og helhetlig kystplanlegging i Nordland?
- Bidra til å skape sameksistens mellom ulike arealbruksinteresser i kystsonen i Nordland?
- Bidra til å utvikle relevante rammer for akvakultur på land og i sjø?
- Skape rammer for en differensiert forvaltning av strandsonen i Nordland?
- Bidra til at fiskeri- og akvakulturnæringen videreutvikles innenfor bærekraftige rammer?
- Bidra til å ivareta sjeldne naturtyper og biologisk mangfold?
- Bidra til å legge til rette for bærekraftig og miljømessig forsvarlig utnyttelse av Nordlands sjøarealer? Samt undersøke hvilke plantetyper og krav til kunnskap som bidrar til dette.
- Bidra med å legge til rette for en sameksistens mellom de ulike kystnæringene?
- Bidra til å skape forutsigbare rammer for vekst i nye næringer, og samtidig ivareta eksisterende næringer?
- Bidra til å ivareta kyst- og strandsonen som et attraktivt område for aktivitet, rekreasjon og naturopplevelser?

Planprosessen vil gjennom de fire innsatsområdene undersøke verktøy som kan bidra til å sikre bærekraftige løsninger innenfor de ulike dilemmaene. Verktøy og løsninger vil utforskes gjennom erfaringer, handlingsrom og kunnskap, på bakgrunn av en helhetlig tilnærming til bærekraft.

4. Behov for kunnskap og utredninger

Hvilken kunnskap trengs for å utarbeide planen?

Planarbeidet og konsekvensutredning (KU) skal være kunnskapsbasert. Som del av planprosessen skal det derfor utarbeides et kunnskapsgrunnlag for planen. Kunnskapen vil belyse ulike interesser og kan brukes som beslutningsgrunnlag for politiske vedtak og høringsuttalelser, også utover selve planarbeidet. Kunnskapsgrunnlaget vil bestå av relevant statistikk som er publisert i kunnskapsportalen www.nordlandtall.no, samt aktuelle utredninger og temarapporter av relevans for planarbeidet. Se vedlegg 2 for en oversikt over noe av den eksisterende kunnskapen som er relevant for planarbeidet.

Det vil være åpent for innspill til innholdet i kunnskapsgrunnlaget gjennom planarbeidet. Relevant kunnskap vil samles på fylkeskommunens nettside for planarbeidet [Regional plan for arealforvaltning - Nordland fylkeskommune \(nfk.no\)](http://Regional plan for arealforvaltning - Nordland fylkeskommune (nfk.no))

4.1 Ny kunnskap

Siden planprogrammet var på høring, har vi fått en del ny kunnskap. Fylkesplanens kapittel 7 og 8, og regional plan for by- og regionsenterpolitikk er evaluert. I evalueringene ba vi også om anbefalinger for den videre prosessen med å utarbeide ny regional arealpolitikk. Regional plan for Vefsna er også blitt evaluert. Mer om evalueringene og anbefalingene står i kapittel 5.1 Metodikk.

Det er også utarbeidet et arealformålsregnskap for Nordland. Samt klimaregnskap og tiltaksanalyser for å nå Nordlands klimamål i 2030. NORADAPT har utarbeidet en klimasårbarhetsanalyse for Nordland fylkeskommune, hvor risiko som følge av endringer i klima har blitt vurdert for alle kommunene i fylket. FylkesROSen er også revidert. Nordland fylkeskommune har også engasjert Norges Geologisk Undersøkelse til å ferdigstille en rapport om kunnskapsgrunnlaget for geologiske ressurser i Nordland, som kommer i løpet av 2024.

4.2 Utredningsbehov

Fylkeskommunen er opptatt av at forvaltningen skal skje på grunnlag av oppdatert kunnskap. Igjennom planarbeidet vil fylkeskommunen, sammen med andre aktører vurdere behovet for innhenting av ny kunnskap. Fylkeskommunen ønsker sammen med andre aktører å samarbeide om å få et godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag for Nordland.

I tillegg til eksisterende statistikk og kunnskap fra nye utredninger er det behov for å hente inn ny kunnskap om flere tema. Kunnskapen skal brukes som grunnlag for utarbeidelse av selve planen, samt som grunnlag for konsekvensutredning av planen.

Det er utarbeidet et arealregnskap for Nordland. Dette vil være en viktig del av kunnskapsgrunnlaget for den regionale planen. For å få utarbeidet et arealregnskap er oppdaterte og digitale plansystem i kommunene viktig. Arealregnskapet kan bli et redskap for dialog om arealforvaltning, bidra til kunnskapsbaserte vurderinger og diskusjoner, samt skal styrke politikernes beslutningsgrunnlag ved behandling av et planforslag.

I høringen av planprogrammet er det kommet inn flere innspill til behovet for økt kunnskap. Disse innspillene vil vurderes videre i planarbeidet, sammen med relevante aktører. Det er også kommet flere innspill på relevant eksisterende kunnskap for det videre planarbeidet.

Under gis noen aktuelle eksempler på ny kunnskap. Listen er ikke uttømmende, og det er rask endring på flere felt. Behovet for ny kunnskap vil fortløpende vurderes i planarbeidet:

- Jobbe videre med det regionale arealregnskapet, ved å utarbeide et naturregnskap.
- Utredning av områder med tilgang til energi for kraftforedlende industri.
- Behov for kunnskap knyttet til reindrift og annen beitenæring, samt konsekvenser for reindriften.
- Kunnskap knyttet til de samlede belastningene på reinbeitedistriktene.
- Utarbeide oversikt over behov for kunnskap knyttet til arealforvaltning i kystsonen og strandsonen.
- Kartlegge eksisterende og mulige prosjekter innenfor industriell symbiose med vekst- og skaleringspotensial i Nordland.
- Boligbehovsanalyser.
- Kunnskap og kartlegging for å ivareta de mest sårbare områdene.

4.3 Konsekvensutredning

Alle regionale planer med retningslinjer eller rammer for framtidig utbygging skal gi en vurdering og beskrivelse av planens virkninger for miljø og samfunn. Dette kalles en konsekvensutredning (KU) og skal inngå i planforslaget.

Det finnes ikke en fastsatt metode for konsekvensvurdering av regionale planer. Forskrift om konsekvensutredninger gir imidlertid noen føringer. Her fremgår det at vurderingene som gjøres må være relevant for beslutningene det legges opp til i planen. Innhold og omfang i en KU skal derfor være tilpasset plannivået og basert på planprogrammet.

Det er konsekvensene av å vedta planen som skal vurderes. For den regionale planen innebærer dette at vurderingene skal være på et overordnet nivå. KU skal holdes i en form som gjør at leseren enkelt kan ta stilling til forholdene som tas opp i planen. I dette arbeidet vil Nordland fylkeskommune se til hva andre fylkeskommuner har gjort i sine regionale planer som omfatter areal. For eksempel til regional plan for arealbruk i Trøndelag og til Rogalands regionalplaner. Fylkeskommunen vil også undersøke om A-B-C-prinsippet kan brukes inn i den overordnede konsekvensutredningen.

Fylkeskommunen vil utarbeide en enkel modell for konsekvensutredning. Målet er at modellen kan brukes som et verktøy for å vise hvilke alternativer som blir vurdert underveis i arbeidet og belyse konsekvensene av de ulike alternativene. Her vil en vurdering av virkninger for de tre bærekraftsdimensjonene og FNs bærekraftsmål inngå. Det kan bli aktuelt å bruke scenarier for å tydeliggjøre konsekvenser av viktige veivalg. Det vil vurderes om kart

fremskaffet gjennom arbeidet med arealregnskap kan brukes som en del av KU. Utkast til KU kan brukes som et verktøy for medvirkning i planarbeidet og gi grunnlag for debatt og refleksjon.

I tillegg til KU skal planforslagets virkninger for naturmangfoldet og vannmiljøet i Nordland vurderes i henhold til reglene i naturmangfoldloven og vannforskriften, samt relevante bestemmelser i sameloven og reindriftsloven.

5. Føringer for planarbeidet

Hvilke føringer skal legges til grunn for planarbeidet?

Hendelser og politiske vedtak utenfor Norge påvirker rammebetingelser for utvikling i Nordland. I tillegg er det flere internasjonale forpliktelser og statlige og regionale føringer som må legges til grunn for planarbeidet.

5.1 Metodikk

Dette kapitlet gjengir kort noen av de mest relevante anbefalingene fra evaluering av fylkesplanens kapittel 7 og 8, og regional plan for by- og regionsenterpolitikk.

Flere av læringspunktene og anbefalingene fra evalueringene vil tas med videre i planarbeidet. Alle evalueringene understreker viktigheten av et godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag.

5.1.1. Evaluering av arealpolitiske retningslinjer

Med bakgrunn i arbeidet med ny regional plan for arealforvaltning gjennomførte Norconsult, NMBU og LOS Analytics evaluering av de arealpolitiske retningslinjer i gjeldende fylkesplanens kapittel 8 *Arealpolitikk for Nordland*. I tillegg fremmer evalueringen anbefalinger om hvordan fylkeskommunen kan sette rammer for:

- arealpolitikk på tvers av tema og interesser i planleggingen
- sette krav til kommunens planlegging i tråd med nasjonale forventninger
- være til nytte for kommunene i deres planarbeid
- i hvilken grad retningslinjene bør tilpasses kommunens strukturelle forutsetninger

Funn og anbefalinger fra evalueringen viser at det er behov for å oppdatere gjeldende arealpolitikk for Nordland. Det er et uttrykt ønske om regionalt tilpassede eller differensierte retningslinjer, og at de må kontekstualisere de nasjonale føringene. Fremtidige retningslinjer må konkretiseres og spisses, og ikke komme i direkte konflikt med hverandre.

Evalueringen gir konkrete anbefalinger som fylkeskommunen må vurdere i det videre planarbeidet. Dette er blant annet: forslag til struktur for bearbeiding av retningslinjene, og en sortering av hva som er kunnskapsgrunnlag, krav til prosess, konkrete retningslinjer og faglige råd. Hvor fylkeskommunen vurderer at de faglige rådene som utarbeides i den regionale planen er avgjørende for å kunne avveie mellom de ulike interessene i forvaltningen.

5.1.2 Evaluering av regional planbestemmelse for etablering av kjøpesenter

Evalueringen av regional planbestemmelse i fylkesplanens kapittel 7 er utarbeidet av NORCE, Holth og Winge og TØI. I tillegg til å evaluere planbestemmelsen som gikk ut 25.02.2023 etter en varighet på 10år, gir evalueringen noen anbefalinger til hvordan en regional planbestemmelse bør utformes. Blant annet at den burde utformes på en entydig måte og at den utformes som en forbudsbestemmelse slik intensjonen i plan- og bygningslovens § 8-5 er. Fylkeskommunen vil se til funnene i evalueringen dersom det i planarbeidet blir relevant å bruke regionale planbestemmelsen. Evalueringen vil også være relevant for plassering av kjøpesenter og sentrumsutvikling.

5.1.3 Evaluering av regional plan for by- og regionsenterpolitikk

Evalueringen av regional plan for by- og regionsenterpolitikk er evaluert av Asplan Viak. Evalueringen finner at regionale planer kan ivareta overordnede problemstillinger og mål i utviklingen av byer og tettsteder i Nordland.

De viktigste læringspunktene fra evalueringen som er relevant for det videre arbeidet med regional plan er at:

- Rullering av handlingsprogram er avgjørende for planens aktualitet og relevans
- Kobling til økonomiplan og regional plan bør styrkes
- Viktigheten av at regionale planer følger opp målene i regional planstrategi
- Fylkeskommunen kan veilede og bistå kommunene på tvers av politikkområder
- Tema som by- og stedsutvikling burde ha en tverrfaglig og sektorovergrepene tilnærming

Funnene fra regional plan for Vefsna vil også benyttes som kunnskap i det videre arbeidet.

5.2 Internasjonale forpliktelser

FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for i fellesskap å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Målene skal fungere som en felles global retning for offentlig forvaltning, næringsliv og sivilsamfunn.

Figur 3 Viser FNs 17 bærekraftsmål (FN sambandet).

Bærekraftsmålene setter fokus på hovedutfordringer og bidrar til å iverksette målrettede tiltak. Med bærekraftsmålene som rammeverk vil planen kunne bidra til bærekraft lokalt, regionalt og globalt. Et av hovedprinsippene i bærekraftsmålene er at ingen skal utelates. Dette innebærer at de mest sårbare menneskene må prioriteres.

Det er delvis stor grad av overlapp mellom de ulike bærekraftsmålene, med tilhørende delmål. Samtidig viser forskning også at det finnes dels store målkonflikter, både mellom de 17 målene og innad i de enkelte hovedmålene. Dette gjør at arbeidet med bærekraftsmålene har stor kompleksitet.

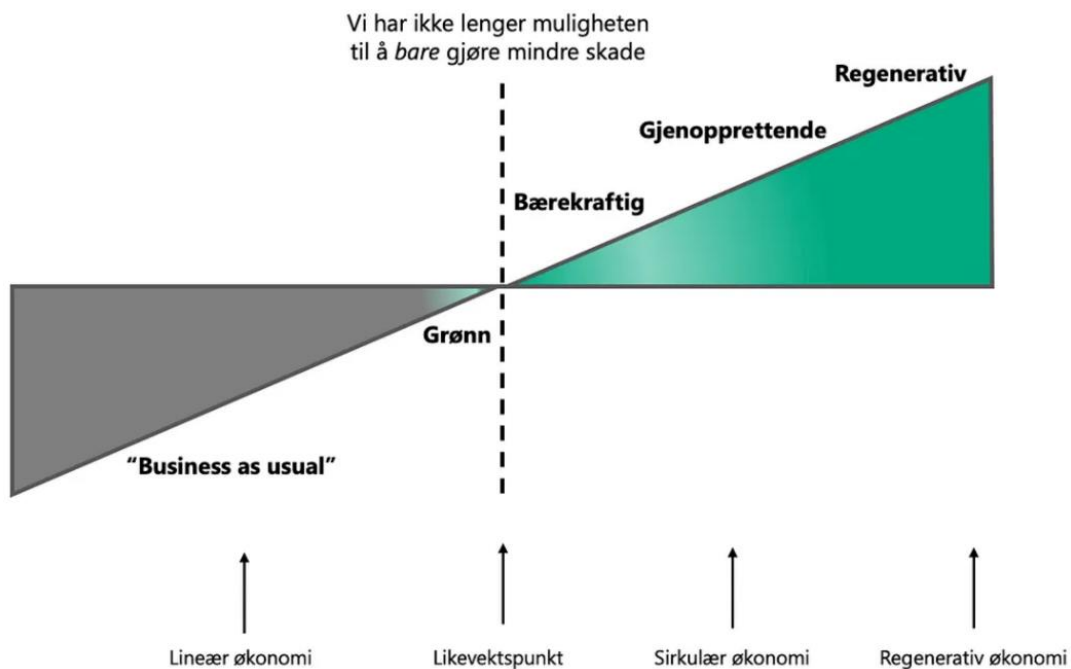
Det kommer stadig flere internasjonale føringer som må legges til grunn for planarbeidet. Blant annet FNs nye naturavtale (Montreal-avtalen). Naturavtalen inneholder tydelige tallfestede mål for å beskytte verdens land og hav fram mot 2030; blant annet mål om 30 % restaurering av ødelagt natur, 30 % representativt vern på land og til havs, og et mål om å redusere introduksjon og etablering av fremmede arter med 50 %.

Europas Green Deal legger også nye føringer og rammer for klimanøytralitet, ved hjelp av regelverk Fit-for-55-pakken og et bærekraftig klassifiseringssystem gjennom EUs Taksonomi for bærekraftig økonomisk aktivitet. Målet er å redusere netto utslipp av klimagasser med 55% fra 1990-2030, og legger grunnlaget for hvordan Europa skal nå

klimanøytralitet innen 2050. Taksonomien legger føringer for bedrifter, på hvordan de kan bidra til reduksjon av klimagassutslipp, for å være i tråd med regelverk og være konkurransedyktig i det grønne skiftet, både nasjonalt og internasjonalt.

En regenerativ utvikling eller aktivitet er ment å bidra til fornyelse av ressursene og å skape positiv merverdi for lokalsamfunn, klima og miljø. Dette ønsker Nordland å bidra til, ved å bevege seg i en mer regenerativ retning i et internasjonalt perspektiv, og å utforske dette perspektivet innenfor samfunns- og arealforvaltning.

Figuren illustrerer utviklingen slik den er i dag og veien mot en bærekraftig, gjenopprettende og regenerativ utvikling.

Figur 2 Modell basert på innsikt fra *Sustainability: Restorative to Regenerative* av COST (the European Cooperation in Science and Technology).

5.3 Statlige føringer

Regionale planer skal, som i kommunal planlegging, ta utgangspunkt i nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. Regjeringen forventer at fylkeskommuner og kommuner legger bærekraftsmålene, de nasjonale klima- og miljømålene og folkestyre til grunn for samfunns- og arealplanleggingen, og legger til rette for trygge, bærekraftige og levende lokalsamfunn i hele landet.

Hvert fjerde år utarbeides det nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. I de nasjonale forventningene fra 2023 pekes det på fem prioriteringer:

1. Samordning og samarbeid i planleggingen
2. Trygge og inkluderende lokalsamfunn
3. Velferd og bærekraftig verdiskaping
4. Klima, natur og miljø for framtida
5. Samfunnsikkerhet og beredskap

Statlige planretningslinjer benyttes til å konkretisere nasjonal arealpolitikk og nasjonale interesser innen planlegging etter plan- og bygningsloven. Per i dag er det fem statlige planretningslinjer og rikspolitiske retningslinjer. Det er statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen, statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning, statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging, rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging og rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag. Disse må det tas hensyn til i planarbeidet.

Forslag til nye statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet og klima og energi har vært på høring. Dersom de vedtas, vil fylkeskommunen se til disse i det videre planarbeidet.

Regjeringen har bestemt at det i 2024 skal legges frem en stortingsmelding om totalberedskap. Meldingen skrives mens det er krig i Ukraina og vi står overfor en krevende sikkerhetspolitisk situasjon. Hovedtema vil derfor være motstandskraft og totalforsvar: Norges samlede evne til å forebygge, ha beredskap for å håndtere sikkerhetspolitisk krise, væpnet konflikt eller situasjoner der krig truer. Fylkeskommunen vil se til denne når den kommer, og se den i sammenheng med planarbeidet.

5.4 Regionale føringer

Planstrategiens strategiske retning er å bidra til en helhetlig og fremtidsrettet planlegging i Nordland. En planlegging som bidrar til prioriteringer og omforente løsninger som realiserer Nordland menneskelige og økonomiske potensial. Tar tak i dilemmaer og i større grad ser utfordringer og muligheter i sammenheng. Og der dialogen i regionen skal videreutvikles og samarbeidet med viktige aktører gjøres mer forpliktende.

Regional plan for arealforvaltning skal følge opp utviklingsmålene i regional planstrategi. Målene er:

Mål 1: Trekke i felles retning for å styrke regionens rolle nasjonalt og internasjonalt

Mål 2: Forbedre samfunnssikkerheten og sikre infrastruktur

Mål 3: Skape god balanse mellom bruk og vern av natur og arealer

Mål 4: Utvikle livskraftige lokalsamfunn og konkurransedyktig næringsliv som leder an i det grønne skiftet

Planstrategien slår også fast at de arealpolitiske føringene fra følgende planer som skal avvikles, søkes diskutert og samordnet i regional plan for arealforvaltning:

- Fylkesplan for Nordland 2013-2025
- Regional plan for by- og regionsenterpolitikk
- Fylkesdelplan for Lomsdal-Visten og fylkesdelplan Sjunkan-Misten

Det fremgår også i planstrategien at det i planprosessen skal vurderes om innhold fra retningslinjene og planbestemmelsen til regional plan for Vefsna kan og bør innarbeides. Dette vil vurderes og avklares gjennom planarbeidet.

Nordland fylkeskommune er regional kulturmiljømyndighet og skal bidra til å forvalte kulturminner og kulturmiljø i et langsiktig og bærekraftig perspektiv. Kulturmiljø vil derfor være et tema i den regionale planen, dette betyr at planen skal bidra til å utvikle en regional kulturmiljøpolitikk for forvaltning av Nordlands kulturarv. I tillegg skal arealpolitikk for klima og miljø, energi og samfunnssikkerhet, utarbeides i den regionale planen for arealforvaltning.

Nordland fylkeskommune har inngått en samarbeidsavtale med Sametinget, godkjent av Nordland fylkesting i 2023. Avtalen tar blant annet opp reindriftens betydning og behov for beskyttelse av arealer og må følges opp i planarbeidet. Avtalen sier at: «Partene er enige om at arealvernet for reindriften må sikres. Reindriften er utsatt for press fra mange hold og har derfor et spesielt behov for vern av sine beiteområder. Reindriften arealinteresser må ivaretas gjennom gode arealplanprosesser».

5.5 Forholdet til andre regionale planer og strategier

Den regionale planen utarbeides parallelt med regional plan for livskraftige lokalsamfunn. De to planene har felles styringsgruppe, referansegruppe, prosjektgruppe og vil for tema der det er relevant ha felles arbeidsgrupper.

Hensikten med arealplanlegging er ifølge loven å legge til rette for en bærekraftig utvikling og gi grunnlag for samordnede vedtak om bruk og vern av ressurser. I tillegg til sosial og økonomisk utvikling er blant annet folkehelse og samfunnsikkerhet viktige hensyn som skal ivaretas i planleggingen. Dermed er arealforvaltningen også et redskap for den generelle og brede samfunnsutviklingen. Et tett samarbeid med den andre regionale planen kan bidra til at man lettere ser behov og løsninger knyttet til den helhetlige samfunnsutviklingen. Se vedlegg 1 for en oversikt over regionale planer og strategier med betydning for planarbeidet.

6 Organisering og medvirkning

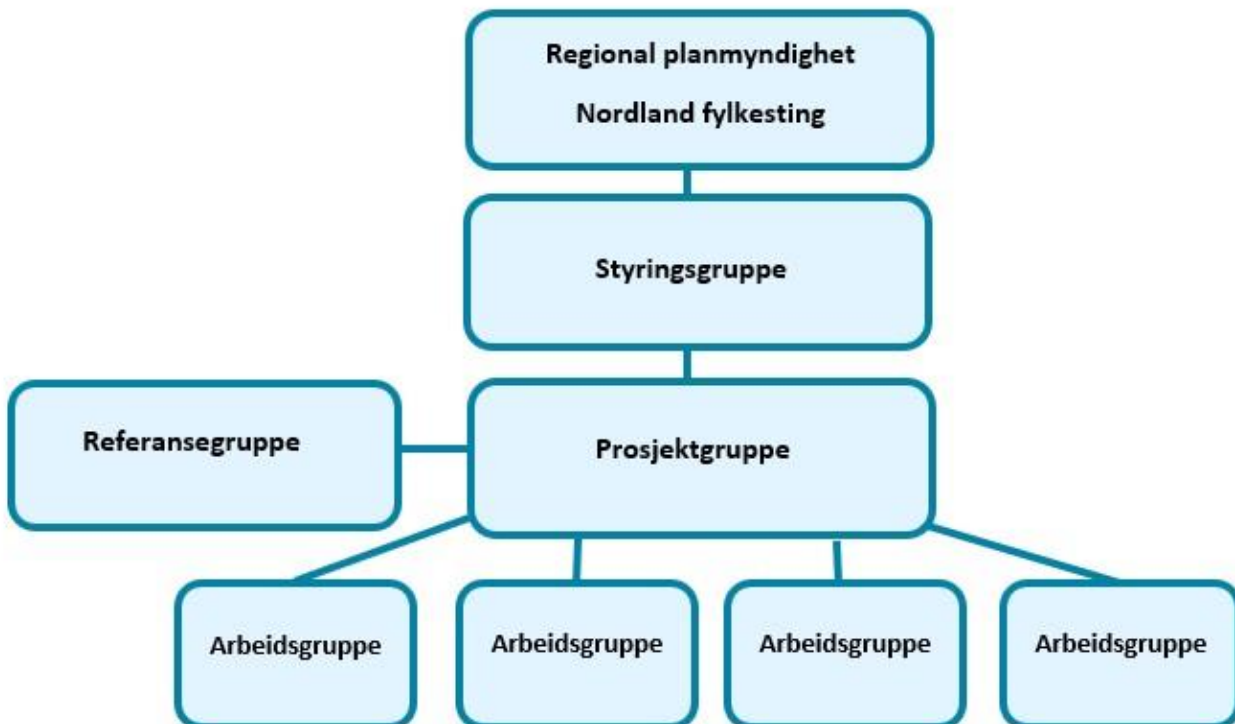
Hvordan skal planarbeidet gjennomføres?

For å følge intensjonen med medvirkning i plan- og bygningsloven og måloppnåelse etter FNs bærekraftsmål legges følgende målsettinger for planarbeidet:

1. Planarbeidet skal være åpent og inkluderende og bidra til en kunnskapsbasert arealpolitikk. FNs bærekraftsmål skal legges til grunn for og brukes aktivt i planarbeidet.
2. Det legges opp til god og bred medvirkning som bidrar til eierskap til vedtatt plan.

6.1 Organisering av planarbeidet

Planarbeidet ledes av Nordland fylkeskommune. Det er et komplekst arbeid som skal gjennomføres med mange ulike aktører. Arbeidet organiseres på følgende måte:

Figur 4 Felles organisering av arbeidet med to regionale planer.

Arbeidet med de to regionale planene; regional plan for arealforvaltning og regional plan for livskraftige lokalsamfunn skal ha felles organisering.

Arbeidet organiseres etter Nordland fylkeskommunes parlamentariske styreform. Det praktiske ansvaret med prosjektledelse tilligger avdeling for samfunnsutvikling og det er opprettet en felles prosjektledergruppe for arbeidet med de regionale planene. Gruppen har ansvaret for prosjektets framdrift og det faglige innholdet. Arbeidet med de regionale planene vil ut over egen organisering også følge fylkeskommunens interne organisering, der det er behov for å løfte helhetstenkning og sikre intern forankring.

Nordland fylkesting

Nordland fylkesting er regional planmyndighet, forslagsstiller og øverste ansvarlige organ for planarbeidet. Nordland fylkesting vedtok oppstart av planarbeidet og skal behandle og vedta planen.

Styringsgruppe

Styringsgruppen involveres ved behov for større endringer i prosjektet og vil få statusoppdateringer underveis i planarbeidet tilknyttet milepæler.

Referansegruppe

Det skal etableres en referansegruppe for planarbeidet. Gruppen er en arena for faglige diskusjoner og innspill ved milepæler. Gruppen vil ha en viktig oppgave med å sikre helhet i arbeidet og at de tre dimensjonene i bærekraftbegrepet føles opp.

Prosjektgruppe

Prosjektgruppen vil bestå av prosjektledergruppen og lederne av arbeidsgruppene. Prosjektledergruppen vil i tillegg ha egne møter utover de felles møter med lederne av arbeidsgruppene.

Arbeidsgrupper

I planfasen skal det opprettes arbeidsgrupper innenfor planarbeidens innsatsområder og aktuelle problemstillinger. Arbeidsgruppene er aktive i planfasen og utarbeider forslag til kunnskap og innhold i planen, som tekst, retningslinjer og tiltak i handlingsprogrammet. Gruppene vil bestå av medlemmer fra kommunal og regional forvaltning, samt andre relevante aktører. En i gruppen vil få ansvar for å lede arbeidet med arbeidspakken. Behovet for arbeidsgrupper vil bli løpende vurdert i planarbeidet, sett i sammenheng med aktuelle temamøter.

6.2 Medvirkning

Fylkeskommunens rolle er å lede planarbeidet. Det er derfor fylkeskommunens ansvar å legge til rette for aktiv medvirkning for de som blir berørt av planen. Dette gjelder særlig barn og unge og andre som vanligvis ikke har så lett for komme til orde i planprosesser. Råd for eldre, personer med funksjonsnedsettelse og ungdom skal inkluderes i planarbeidet. Planarbeidet skal ivareta mange interesser. Fylkeskommunen har et særskilt ansvar for å ivareta barn og unges interesser i planleggingen. Det skal vurderes hvordan medvirkningen skal foregå utover involvering av allerede etablerte medvirkningsråd, for å ivareta dette.

Grunnet planens omfang og mulige virkninger er det viktig med en åpen og demokratisk prosess. For at planen skal bli et godt styringsdokument for arealbruk i fylket, er det viktig med bred deltakelse i medvirkningsaktivitetene og med forankring i kommuner, næringsliv, myndigheter, organisasjoner og politikere i fylket. I planprosessen skal det lages et eget opplegg for medvirkning.

Informasjon om planarbeidet vil være tilgjengelig på fylkeskommunens nettsider. Besøk [Regional plan for arealforvaltning - Nordland fylkeskommune \(nfk.no\)](#) for informasjon om planarbeidet. Her finnes kontaktinformasjon til prosjektledergruppen for de som ønsker å stille spørsmål eller gi tilbakemeldinger. Det vil arrangeres fagdager, digitale temamøter, arbeidsverksteder o.l. i forbindelse med utarbeiding av planen og formelle høringer. Orientering i

andre forum kan avtales. Planarbeidet vil i stor grad benytte eksisterende arenaer for å informere om arbeidet og sikre medvirkning.

Statlige organer og kommuner har rett og plikt til å delta i planleggingen når den berører deres virkeområde eller egne planer og vedtak. Formålet er å sikre forankring og at regionale planer blir gode styringsverktøy for offentlige myndigheter.

Offentlige myndigheters deltagelse i planarbeidet kan sees som et viktig virkemiddel i egen oppdragsløsning på regionalt nivå. Regionale og statlige etater kan bidra med kunnskap, faglige innspill og formidling av sentrale nasjonale føringer. Nordland fylkesting har rollen som forslagsstiller. Dette betyr at deltagelse i planarbeidet ikke fratrukket muligheten offentlige myndigheter har til å uttale seg til et planforslag ved høring, eller senere i prosessen.

Nasjonale og regionale statlige organer er representert i regionalt planforum. Planforum vil brukes som arena for å diskutere tema og problemstillinger som angår alle sektorinteresser. Nasjonale og regionale statlige organer vil inviteres inn i arbeidsgrupper der det er relevant.

Det er også gjennomført felles arbeidsverksted for de to regionale planene, regional plan for arealforvaltning og regional plan for livskraftige lokalsamfunn. Disse ble holdt i Bodø før sommeren, og i Svolvær, Sandnessjøen, Narvik og Mo i Rana høsten 2024. På arbeidsverkstedene ble det jobbet med problemstillinger og påstander som er aktuelle for begge planarbeidene. Verkstedene vil bli oppsummert i rapport.

6.2.1 Konsultasjon

Konsultasjonsretten i sameloven innebærer at samene har rett til å bli konsultert i saker som kan få direkte betydning for dem. For større saker, eller saker av mer prinsipiell karakter, regnes Sametinget som "berørt". Sametinget har informert om at de ikke har kapasitet til å delta i referansegruppen for arbeidet, men at de kan delt på møter underveis ved behov. Det er et mål å etablere en kontaktperson for veiledning på konsultasjonsplikten for de to regionale planene hos Sametinget eller statsforvalteren i Nordland. Det kan også bli aktuelt å involvere lokale samiske interesser, eller reinbeitedistrikt, i saker som berører dem.

Det ble gjennomført et første konsultasjonsmøte med NRL (Norske reindriftsamers landsforbund) 13. mai 2024 om planprogrammet og det videre planarbeidet. Andre konsultasjonsmøte om planprogrammet og veien videre ble gjennomført 4. november 2024. Konsultasjonen med NRL om planarbeidet er ikke ferdig, og vil foregå videre gjennom planprosessen.

7. Fremdrift

Hvordan skal fremdriften i arbeidet legges opp?

Planlagt framdrift vises i tabell 1 og er delt inn i tre faser.

Framdriftsplanen vil justeres ved behov.

Hver fase har forskjellige oppgaver som skal gjennomføres, med ulike behov knyttet til organisering og medvirkning. Prosjektarbeidets organisering vil tilpasses oppgaver og behov i de enkelte fasene.

Forberedende fase:

Planprogram utarbeides, og kunnskapsinnhenting starter. Her legges rammene for det videre planarbeidet. Aktiviteter i forberedende fasen er merket med grått fremdriftsplanen.

Planfasen:

I denne fasen utarbeides et planforslag i henhold til et fastsatt planprogram. Her gjennomføres medvirkning, fagdager og seminarer for å få innspill til arbeidet fra flere ulike parter. Arbeidsgruppene møtes for å diskutere problemstillinger og komme med forslag til ny arealpolitikk. Kunnskap innhentes, alternativer for arealpolitikk vurderes og konsekvensutredning utarbeides. Resultatet blir et planforslag som sendes på høring i fase tre; beslutningsfasen.

For å gjennomføre disse oppgavene er det behov for en bredere organisering av arbeidet. Dette inkluderer omfattende medvirkning, samt at arbeidsgruppene aktiviseres.

Beslutningsfasen:

Et forslag til regional plan med handlingsprogram sendes på høring. Planforslaget vil endres med bakgrunn i mottatte høringsinnspill. Sluttbehandling planlegges i Nordland fylkesting i 2026.

Tabell 1 viser en foreløpig fremdriftsplan med overordnede milepæler for planarbeidet.

	2023				2024				2025				2026			
	K1	K2	K3	K4	K1	K2	K3	K4	K1	K2	K3	K4	K1	K2	K3	K4
Kunnskapsinnhenting og utarbeiding av planprogram	X	X	X													
Høring av planprogram					X	X										
Behandling								X								
Vedtak planprogram								X								
Kunnskapsinnhenting planfase					X	X		X	X	X						
Medvirkning									X	X	X					
Evaluerer utgående planer	X	X							X							
Utarbeide planforslag									X	X	X					
Konsekvensutredning											X					
Vedtak planforslag												X				
Høring av planforslag													X			
Behandling av planforslag													X			
Fylkesrådet i Nordland vedtar endelig planforslag														X		
Sluttbehandling i Nordland fylkesting														X		

Tabell 1 **Fremdriftsplan**. Politiske vedtak er markert med uthevet skrift. Fylkesrådet i Nordland fatter alle politiske vedtak frem til sluttbehandling i Nordland fylkesting. K betyr kvartal.